

НАСТУПНІСТЬ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ З НАПРЯМУ «БУДІВНИЦТВО» ЗА ОСВІТНЬО-КВАЛІФІКАЦІЙНИМ РІВНЕМ КВАЛІФІКОВАНИЙ РОБІТНИК-МОЛОДШИЙ СПЕЦІАЛІСТ-БАКАЛАВР

Стаття присвячена питанням розвитку наступності у професійній підготовці фахівців в Україні. Розглянуто можливості реалізації принципу наступності в процесі підготовки фахівців з напрямку «Будівництво» за освітньо-кваліфікаційним рівнем кваліфікований робітник – молодший спеціаліст – бакалавр.

Ключові слова: наступність в освіті, професійна підготовка, навчально-науково-виробничі комплекси, інтегровані групи.

Статья посвящена вопросам развития последовательности в профессиональной подготовке специалистов в Украине. Рассмотрены возможности реализации принципа последовательности в процессе подготовки специалистов по направлению "Строительство" за образовательно-квалификационным уровнем квалифицированный рабочий - младший специалист - бакалавр.

Ключевые слова: последовательность в образовании, профессиональная подготовка, учебные, научно-производственные комплексы, интегрированные группы.

The article is devoted to the questions of development of the sequence in professional preparation of specialists in Ukraine. Possibilities of realization of sequence principle in the process of preparation of specialists to direction "Building" for an educationally-qualifying level a skilled worker - junior specialist – bachelor are considered.

Keywords: the sequence in education, professional preparation, educational-scientifically-productive complexes, integrated groups.

Вступ. Перехід України до ступеневої системи підготовки фахівців поставив на порядок денний проблему реорганізації освітнього процесу в закладах професійної освіти. Реформа освіти вимагає пошуку принципово нових теоретичних рішень, розробки психолого-педагогічного забезпечення інтеграційних процесів у професійній підготовці. Сучасний ринок праці ставить завдання забезпечити випереджувальний розвиток фахової підготовки на основі ефективною координації діяльності усіх ланок освіти, тісної їх інтеграції з наукою і виробництвом за допомогою створення навчально-науково-виробничих комплексів; виховання спеціалістів, які поєднують фундаментальні знання і ґрунтовну

практичну підготовку; посилення індивідуального підходу; розвиток творчих здібностей майбутніх фахівців.

Задекларований перехід до ступеневого навчання змінює структуру фахової освіти, вимагає створення нових за формою і змістом нормативних документів планування навчального процесу. Для підготовки фахівців у системі ступеневої професійної освіти необхідно створити спеціальну структуру навчання зі зміною характеру професійної підготовки, реалізацією наступності в навчальному процесі, забезпеченням взаємозв'язку дисциплін, оптимальними навчальними планами і освітньо-професійними програмами, що можливе за умови реалізації інноваційних технологій навчання, базовими компонентами яких є: модульна організація навчання; новітнє методичне та програмне забезпечення навчально-виховного процесу; систематичний поетапний контроль навчальної діяльності на основі рейтингової методики оцінювання знань [6].

Постановка проблеми. Наступність (неперервність) освіти – достатньо нове явище для України, хоча на Заході за цією системою вже багато десятиріч працює більшість університетів. Тенденції створення навчально-наукових комплексів у системі безперервної багаторівневої освіти викликані необхідністю подолання незбалансованості за рівнями і напрямками підготовки фахівців, що гальмували загальний розвиток освітніх процесів в Україні в цілому.

Приєднання України до Болонського процесу зумовило посилення інтеграційних процесів. У зазначений історичний час спостерігається недостатній розвиток зв'язків між вищими навчальними закладами та загальноосвітніми школами, підприємствами, іншими соціальними інституціями. Проте слід зазначити, що на Заході більшість навчальних закладів об'єднані у комплекси і функціонують досить давно.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню стану, проблем та шляхів розвитку наступності освіти в Україні приділялося достатньо уваги, проте її впровадження знаходиться на початковому етапі. Проблема наступності в навчанні, зокрема у формуванні особистості та неперервній професійній підготовці фахівця, широко висвітлена в науковій літературі [3; 6; 8; 9; 10, 11]. Дослідженням тієї сторони наступності, що стосується проблем здійснення міжпредметних зв'язків, пошуків дидактичних основ зв'язку навчання з виробничою практикою займались П.Р.Атутов, С.Я.Батишев, О.Г.Калашніков, В.С.Ледньов, Б.Ф.Райський, М.М.Скаткін, С.Г.Шапо-валенко, А.А.Шибанов, в Україні – В.І.Бондар, Р.С.Гуревич, Ю.Ф.Зіньковський, А.М.Кухта, О.Г.Мороз, В.Н.Мадзігон, Н.Г.Ничкало, В.О.Сухомлинський, В.Ф.Шморгун та ін.

Постановка завдань. Об'єкт дослідження – професійна підготовка фахівців з напрямку «Будівництво» в навчальних закладах різних рівнів.

Предмет дослідження – наступність професійної підготовки фахівців з напрямку «Будівництво» за освітньо-кваліфікаційним рівнем кваліфікований робітник-молодший спеціаліст-бакалавр.

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні, розробленні й експериментальній перевірці моделі наступності в ступеневій професійній підготовці фахівців з напрямку «Будівництво» та методики реалізації принципу наступності за освітньо-кваліфікаційним рівнем кваліфікований робітник-

молодший спеціаліст-бакалавр.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для забезпечення принципів наступності в коледжі було створено можливість навчання за скороченим терміном навчання для випускників професійних училищ, які вже мають відповідну робітничу кваліфікацію.

Все це надало коледжу можливість говорити про ступеневу підготовку від кваліфікованого робітника до молодшого спеціаліста, та далі – бакалавра. В коледжі було розроблено положення ступеневої підготовки, що явилось передумовою нової роботи.

Метою ступеневої підготовки спеціалістів є:

- гарантоване комплектування контингенту коледжу, яке передбачає навчання за інтегрованими планами, в межах ліцензованого обсягу, для осіб, які здобули кваліфікацію «Кваліфікований робітник»;
- співпраця з Національним університетом водного господарства та природокористування шляхом направлення кращих випускників коледжу на продовження навчання за спорідненими спеціальностями;
- задоволення потреб підприємств міста в кваліфікованих робітниках, з професій, підготовку яких не здійснюють у професійно-технічних навчальних закладах м. Рівне.

Структура ступеневої підготовки:

I рівень – Коледж на базі повної середньої освіти готує кваліфікованих робітників за професією. Після завершення навчання на I ступені випускникам присвоюється кваліфікація «Кваліфікований робітник», робочий розряд та видається диплом державного зразка.

Випускники I рівня одержують можливість продовжити навчання на II ступені та можливість працевлаштування згідно здобутої кваліфікації на підприємствах міста.

II рівень – одержання кваліфікації молодшого спеціаліста на базі раніше здобутої робочої кваліфікації, яка була одержана на I ступені по наступній схемі (Табл. 1).

Організація навчального процесу на II ступені (одержання кваліфікації «молодший спеціаліст» за спорідненою спеціальністю) проводиться за інтегрованими навчальними планами зі скороченим терміном навчання на 1 рік, які розроблені коледжем згідно рекомендації МОН України.

Таблиця 1

Робоча кваліфікація	Спеціальність молодшого спеціаліста
Монтажник сантехнічних систем і устаткування. Монтажник систем вентиляції, кондиціонування повітря, пневмотранспорту та аспірації. Електрозварник ручного зварювання	Монтаж і обслуговування внутрішніх санітарно-технічних систем і вентиляції

Випускники II рівня одержують можливість продовжити навчання на III рівні у ВНЗ та можливість працевлаштування згідно здобутої кваліфікації на підприємствах міста.

III ступінь – навчання в ВНЗ за рекомендацією коледжу (Табл. 2).

Таблиця 2

Спеціальність в коледжі	Можлива спеціальність у НУВГП
Монтаж і обслуговування внутрішніх санітарно-технічних систем і вентиляції	- Водопостачання та водовідведення - Гідромеліорація - Охорона праці - Теплогазопостачання і вентиляція

Після завершення навчання на III ступені випускникам присвоюється кваліфікація «бакалавр» та видається диплом державного зразка. Організація навчального процесу на III ступені (одержання кваліфікації «бакалавр» за скороченою формою підготовки за спорідненою спеціальністю, згідно з навчальними планами та програми, які розроблені ВНЗ з урахуванням дисциплін, що вивчені на II ступені) проводиться у ВНЗ як на денній, так і заочній формах навчання.

У контексті експериментального дослідження було проведено дослідницьку роботу на базі ТК НУВГП. Аналіз документації дозволив дійти висновку, що 70 % випускників груп кваліфікованих робітників виявляли бажання продовжити навчання за рівнем молодший спеціаліст. Опитування викладачів, що проводили заняття в об'єднаних(інтегрованих) групах, показало, що студенти інтегрованих груп коледжу, які приєдналися до груп на 3-му курсі, показують кращі навчальні досягнення, ніж студенти, що прийшли в коледж із загальноосвітніх шкіл. Вони здатні краще засвоювати матеріал, уміють самостійно працювати із науковою літературою, демонструють глибші знання та якісні вміння.

Крім того, опитування класних керівників груп та викладачів показало, що студентів коледжу, які навчаються за інтегрованими планами, характеризують більш дисциплінованість, серйозне ставлення до навчання, цілеспрямованість, розуміння цілей навчання, більш творча й активна життєва позиція, що пояснюється пропедевтичною професійною підготовкою та виховною роботою адміністрації в рамках коледжу.

Отже, аналіз наукової джерельної бази та проведеного експериментального дослідження показав, що випускники груп підготовки кваліфікованих робітників демонструють під час навчання у коледжі вищий ступінь мотивації в отриманні вищої освіти, вміння розв'язувати стереотипні й діагностичні задачі, показують практичні навички професійної діяльності, організованість, зрілі ціннісні установки.

Результати досліджень. Аналітичне опрацювання чисельних звітних документів, нормативних актів, наукових доповідей, статистичних даних дозволило визначити низку переваг комплексів типу “ кваліфікований робітник - молодший спеціаліст – бакалавр ” у системі безперервної освіти України. До них належать:

1. Реалізація системи ступеневої освіти: забезпечення інтеграції рівнів професійної освіти, змісту рівнів і ступенів освіти, організаційних форм на принципі наступності, гнучкості, маневреності, усунення дублювання напрямів.

2. Скорочення термінів навчання: студенти, закінчивши університет у скорочений термін, отримують не один, а три дипломи (кваліфікованого робітника,

молодшого спеціаліста та бакалавра). Термін навчання скорочується на 1 рік. У результаті навчання за інтегрованими планами молоді люди мають можливість отримати повноцінну вищу освіту, вступаючи у трудове життя на рік раніше.

3. Підвищення конкурентоспроможності фахівців на ринку праці: подальше продовження навчання у ВНЗ забезпечує випускнику коледжу високу готовність до професійного становлення, оскільки освітня система “кваліфікований робітник - молодший спеціаліст – бакалавр” здатна забезпечити високу професійну готовність фахівців [8].

4. Мотивація студентів: забезпечується набуттям студентами не однієї, а цілої низки спеціальностей, що є додатковою умовою для вибору й реалізації студентом індивідуальної освітньої траєкторії.

5. Усунення дублювання через поширення інтегрованих навчальних планів і програм підготовки фахівців за схемою “кваліфікований робітник - молодший спеціаліст – бакалавр” [3].

Аналіз наукової літератури показав, що однією з важливих переваг такої підготовки є підвищення рівня якості знань студентів. Це пояснюється попередньою підготовкою в межах коледжу, яка сприяє ефективнішому, кращому і глибшому засвоєнню знань під час навчання у ВНЗ.

Висновки. З досвіду роботи, який накопичувався у Технічному коледжі НУВГП з 2009 року, можна зробити наступні висновки:

- значно зростає попит на випускників коледжу у зв'язку з тим, що випускники мають робітничу кваліфікацію та досвід роботи з професії на підприємствах та мають достатньо високий рівень теоретичної підготовки;
- ступенева підготовка дає можливість отримання вищої освіти для соціально-незахищених верств населення (дітей-сиріт та дітей, які позбавлених батьківського піклування).

ЛІТЕРАТУРА

1. Автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.04 / А.В. Литвин; Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України. — К., 2002. — 20 с. — укр.
2. Литвин А. В. З досвіду організації навчально-науково-виробничого комплексу ВПУ-20 – Державний університет “Львівська політехніка” // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 1998. – № 3. – С. 103-108. – 0,25 авт. арк.
3. Литвин А. В. Проблема наступності у навчанні в закладах професійної освіти (інтегративний аспект) // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 1999. – № 1. – С. 93-97. – 0,25 авт. арк.
4. Литвин А. В. Реалізація принципів навчання у системі ступеневої професійної освіти // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2000. – № 1. – С. 145-152. – 0,5 авт. арк.
5. Литвин А. В. Напрями наступності професійно-технічної і вищої освіти // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: Зб. наук. праць. – Київ-Вінниця. – 2000. – С. 183-185. – 0,2 авт. арк.
6. Литвин А. В. Наступність у системі ВПУ – ВЗО: результати експериментальних досліджень // Управління якістю професійної освіти: Зб. наук. праць. –

Донецьк: ТОВ “Лебідь”, 2001. – С. 98-101. – 0,25 авт. арк.

7. Козловська І. М., Литвин А. В. Інтеграція та наступність у розвитку змісту навчального знання: методологічний аспект // Неперервна професійна освіта: теорія і практика: Зб. наук. праць / За редакцією І. А. Зязюна та Н. Г. Ничкало. – У двох частинах. – К. – 2001. – Ч. 2. – С. 177-183. (Особ. внесок – 0,25 авт. арк.).

8. Литвин А. В. Принцип наступності у ступеневій професійній освіті // Педагог професійної школи: Зб. наук. праць / Редкол.: Н. Г. Ничкало (голова), І. А. Зязюн, О. І. Щербак та ін.; Упорядники: Н. Г. Ничкало, О. І. Щербак. – К.: Наук. світ. – 2001. – Вип. 1. – С. 203-208. – 0,3 авт. арк.

9. Жидецький Ю. Ц., Пострільоний В. М., Литвин А. В. Концептуальні засади наступності при викладанні професійно-орієнтованих та спеціальних дисциплін у ступеневій освіті / Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України; Львівський науково-практичний центр. – Львів: ЛА “Піраміда”, 2001. – 36 с. (Особистий внесок – 0,65 авт. арк.). – С. 20-30.

10. Литвин А. В. Шляхи реалізації принципу наступності при викладанні профільюючих дисциплін у системі ступеневої професійної освіти (машинобудівний профіль): Методичні рекомендації. – Львів: ЛНМЦ, 2000. – 75 с. – 4,0 авт. арк.